

uspešno? Ako se pri začetku ne prizadeva, kakó bi bolje napredoval v svojem stanu, se mu kmali učiteljski stan nekako prigréní, dolgočasi se v šoli — in gorjé mu: veselje do toliko važnega učiteljskega poklica mu gine, in namesto marljivega, vztrajnega učitelja postane čmerni tlačán v šoli, in izgubljen je sam s soboj. Zvesti, značajni učitelj pa vse take prve skušnjave stanovitno premaga, ter išče dobrega světa v dobrih znanstvenih in pedagogijskih knjigah in spisih ter tudi pri svojih starejših, v učiteljstvu izobraženih tovariših. Po tej poti pride mladi učitelj do prave pedagogijske omike, presoja in uravnava delovanje svoje pri učenji in vzgoji, ter si vé pomagati pri vsaki priliki v svojem težavnem službovanji. Z omiko postaja popolnoma svesten samega sebe in to mu daje veselje do poklica. S takimi in enakimi čutili naj bi tedaj učitelj začénjal vsako novo šolsko leto — in uspeh pri učenji in vzgoji bode gotovo dober, ter na korist šoli in učitelju samemu.

Knjiga Slovénka

v

XVIII. veku.

XXXI. Janez Debeve, roj. v Ljubljani, beneficiját in katehet v Nunskih šolah, od l. 1817 v pokoju, u. 10. jun. 1821 v Žužemberku, je l. 1795 prvi jel bogoslovcem razlagati slovnico jezika, v katerem jim je poslovati dan na dan in ktereга bi vsaj pravilno znati morali. To hvalevredno početje (*Parvae spes altera Crainae*) pa je po vojski l. 1797 prenehalo ter oživeló stalno še le l. 1817 po stolici slovenskega jeziko-slovja (*Kopitar XLVII. Metelko XXIV.*). Spisal je vže prej:

1) *Kratki Navuki, Regelce inu Molitve za Sakrament Svete Pokore.* (z' perstavljenimi litaniami od pokóre). Od Joanneza Debeuca, v Lublanski duhovni hiši Mašnika. V' Lublani per J. F. Egerju 1783. 12. 83 str. — III. 1792. — IV. 1801. — V. 1807 itd. —

2) *Predgovor: Govorjenje od Branja Sv. Pisma* (*Japel-Kumerdey*) l. 1791 v I. zv. star. test. (37 str.).

3) *Krainische Grammatik* Hs. zw. 1795 — 1797. In der *Bibl. des Seminars zu Laibach* (*Šaf. 57*), kjer se v istini hrani Rkps. „*Deutsch-Krainisches Wörterbuch*“ v dveh zvezkih, ter se njemu pripisuje.

4) *Kleine Erzählungen.* Majhine *Perpovedvanja*. U' Lublani per J. Recerju natiskavcu. 1809. 8. 109. *Deutsch u. krainisch. Lesebüchlein für die Schulen* (1. Jánezik je prosil máter, de bi ga v šólo hoditi pustila. Mati reče: Ti si še otrok, inu nisi vaje per míru biti; v' šóli móreš tihu biti, sedeti, inu celi čas na tó gledati, kar Gospód učenik kaže. Jánezik je oblubil, de bo tó sturil. To máteri dopade. Ona kupi njemu tablico. Jánezik se vesely, de smę v šólo jiti itd.). — Ne le gledé jezika, marveč gledé stvarí same je pa znamenit njegov „*Predgovor: Govorjenje od Branja Sv. Pisma*“, kateri naj se deloma ponatisne na pr.:

„... Previdnost našiga milostliviga Stvarnika je svojo Božjo Bessedo na dve viži na svejti obderžala, inu obvarúvala, namreč skuzi vustnu izročenje ali perpoveduvanje, inu skuzi Sveto Pismo (*Sveta Biblia, Božje Bukve, Nebešku pissanje . .*) — „Vsaku Pismu, kateru je od Boga noťer danu, je dobru k' vučenju, k previžanju, k posvarjenju, k podvučenju v' pravici, de bo ta človek Božji popolnoma, v vsakim dobrim deli podvučen“. II. Tim. 3, 16. — Za tega vólo se je svetu Pismu skuzi Božjo previdnost na svejti taku razširiló, de se po vsih deželah, kęr je ta prava izveličanska vera, inu na vse sorte jezike

prestavlenu znajde. Zdaj hvala Bogu! pridejo letę nar svetejši bukve tudi na kranjski jezik prestavlene vunkaj. Inu letó se ne zgody samu k pomoči teh Duhovnov, temuč tudi tihistih Christianov Krajnske dežele, kateri le samu krajnsku govore, inu zastopio; de tudi lety, kolikur njih brihtnost, perložnost, inu čas perpusty, v branji Božje Bessedo svojo dušo passejo. Ker pak marskateri od potrebnosti, dobrote, inu viže letega branja zadosti podvučen ny, se bo tukaj letó ob kratkim pokazalu.

Iz S. Pisma se I. skaže, II. iz Očakov te Cerkve, de tudi deželski ludje imajo pravico, ja tudi dolžnost, kolikur zamorejo, Sv. Pismu brati. III. Kaku ima človek k branju sv. Pisma perpravljen biti, in IV. Po kaj za eni versti se imajo Bukve sv. Pisma brati. — Vmes pa ovrže XII izgovorov kratko in dokaj dobro, na pr.: 1. Deželski ludje niso kakor menihi, de bi v branji S. Pisma tičali. 2. H' čem so Pridige, inu Keršanski Navuki v Cerkvi, aku bodo ludje domá S. Pismu brali. 3. Nimajo časa . . 4. Ne zastopjo . . 5. Branje S. Pisma bi znalu deželske ludy v zmóte inu v krivoverstva napelati. 6. Je polnu skrivnost . . 7. Kaj pomaga, aku se to, kar se tamkaj bere, ne stury. 8. Bodo štemani inu prevzetni, se bodo modruvali inu prepirali. 9. Ne vejdo, po kaj za enih regelcah se ima brati. 10. Je malu takih, de bi brati znali. 11. Nimamo bukuv . . 12. Pred dvestu lejtmi je bilu perpovedanu S. Pismu po jeziki te dežele prestavlenu brati.

Odgovor. Leta prepoved je takrat taku bila: de branje S. Biblie vsim sploh brez razlóčika perpustiti je za vólo naglosti ali prezavuplivosti tih ludy na svojo zastopnost nevarnu; tedaj imajo škofi inu drugi duhovni naprej postavljeni soditi, komú se ima eno prestavleno Biblio brati perpustiti, inu letá móre od katoliških pissarjov prestavlena biti. Perložnost k letej postavi je dalu to, ker so takrat krivoverniki zmoto med ludy strossili, de vsakateri zna S. Pismu po svoji zastopnosti skladati, inu ker so tudi od krivovernikov prestavlene Biblie med ludy prišle, katerih ny vsaki od te katoliške razločiti zamogel. Zdaj tukaj na Krajnskimi teiste okulistave niso, katere so pred dvestu lejtmi v enih deželah to branje S. Pisma nevarnu sturile. Tukaj na Krajnskimi ne možujejo krivoverniki, inu tudi krivoverske Biblie ny, ta Katoliška pak pride s perpušenjam te duhovske inu deželske Gosposke vunkaj. Inu aku bi ta prepoved, od katere govorimo, še zdaj taku velala, kakor pred dvestu lejtmi, bi naš donašni Svitli Papež ne bil Gospóda Martina Škofa v Florenci za vólo tega pohvalil, ker je S. Biblio na lašku prestavleno vunkaj dal, kakor smo zgoraj iz njegovih bessedy vidili.

XXXII. Juri Gollmayr, r. v Lescah na Gorenjskem, učil se na Dunaju, doktor bogoslovja, kanonik, dekan, vesoljni namestnik in prošt v Ljubljani, u. 10. avg. 1822.

Sveta Maša inu Keršansku Premišluvanje za ussak dan iz S. Pisma, tudi druge nucne Molitve. Od Jurja Gollmayrja, v Lublanski duhovni hiši Mašnika. V' Lublani per J. Fr. Egerju. 1783. 12°. 223. — Das Original ist vom Abbé F. P. Mézanguy betitelt: Exercices de piété, tirés de l'écriture sainte et de pères de l'église. Kein Krainisches Buch hat so viele Auflagen erlebt wie dieses (Šaf. 143. 145). Do l. 1808 bila je knjiga nekoliko popravljena in natisnjena enajstkrat, do l. 1822 bistveno zboljšana po M. Ravnikarju pa šestnajstkrat. — Beseda je v prvih natisih dokaj slaba na pr.:

„I. Dan. Od branja sv. Pisma. Moj lubi Brat! ti hudobni ludje inu zapellavci bodo v' hudobije gorijemali, ony bodo, kir so zmoteni, tudi druge v zmotnavo zapelvali. Ty pak ostani v timu, kar si se navučiu, inu kar je tebi izročenu; kir veš, od koga si se navučuv; inu kir od mladosti svetu Pismu veš, kateru te samore k izveličanju skuzi vero na Kristusa Jezusa podvučiti. Zakaj celu svetu Pismu, kateru je od Boga noterdanu, je dobru k navuku, k posvarjenju, k pobolšanju, inu k podvučenju v pravici, de en človek božji popolnoma postane, perpravljen k usakimu dobrimu dellu (II. Tim. 3, 13. .).“

XXXVI. Martin Crobot je dal na svetlo: Luč, inu Senca Offra S. Maše ali Molitve per S. Maši, po teh imenitnejših skrynosteh terplenja Gospoda našiga Jezusa Kristusa. Kjer se tudi še Zjutranje, večerne, per spovdi, inu obhajilu inu druge molitve za sleherne čase, inu perložnoste, tudi k' nekatirem Sv. Patronam narajmajo, več dejl iz cirkovneh molituv vun vzete. So naprudej. V' Lublani per Vicencu Ruziczku meistnemu Bukuavezicu. 1785. 12. 249. — Na drugi strani prvega lista piše:

Na Kraynce. En kraync je lete bukuvce po nemšku med ludy dal. Jest vejm, de tudi kraynci, inu zlasti per S. Maši radi molejo: zatorej sim tudi jest hotel njem skuz lete na kraynske jesik prestavlene bukuvce postreči. Molite tedaj prelubi kraynci sami za se; molite za šive, inu mertve vjerne kristiane, in tudi za me, taku se je meni moja muja obilnu plačala. Bog daj vsem krayncam dobru, kakor jim iz serca voše — njeh ravnkrajnc Martin Crobot“ (glej Šaf. 143).

XXXVII. Anton Breznik, duhovnik v Žavci (Sachsenfeld) na Štajerskem, dal je na dan:

Večna Pratika od gospodarstva, v' kateri je najti: Koku vsaki hišni gospodar svoje hišne reči z' nucam obrniti, te slabe leta previditi, tem naprei stoječim nadlugam nasproti priti, inu ta perhodni čass po tih sedem Planetov bode soditi mogel. H' temu je perstavlenu enu tenku Podvučenje, kar od Mesca do Mesca skuz celu letu per enimu hišvanju je potrebnu sturiti. Vundanu od Antona Breznika, Beneficiata v Žavci. V Lublani. J. Fr. Eger. 1789. 8. 93. — Predgovor kaže naj se deloma v zgled:

„Kir enmo hišnimo Gospodarju je na temu veliko ležočé, de on vé, kai za enu vreme perhodni letu bode, namreč, al mrzlu, al gorku, al suhu, al mokru? koku dougu Spomlad, koku hitru pak bode Jessen merzla. To se sicar v' Pratikah usaki letu spruti naide, al za naprei ne. Skuz drugu zamerkuvaine se je tolkain znaidlu, de usake 7. let, če ne vsse, toku vender veči Tail se je glih znaišlu, to pa brez cvibla se more tem 7. Planetam perpisati, kateri uselei to ureme skuz letu vižajo, inu eden teh Planetov uselej svoje letu spouni, inu temu, katiri za nim pride, svoje vižajne čezda . . . če glih vsse za en noht nebode zadetu, toku gvišnu ta veči Tal se bode toku znajdel. Vender Bogu usigamogočnimu se nesme naprej pissati, aku on nass za volo naših grehov strafati oče, to aku se zgodí, toku se zgodi čez ta cill tega tem Planetam v stvarjenu daniga Vižarja, kateri koker firmament, inu vse vstvarjene reči, inu Elementi so v njegovi oblasti itd.“

Slovstvena zgodovina v slovenski ljudski šoli.

(Piše **Gradimir**.)

(Dalje.)

Valentin Orožen.

(Glej 34. berilno vajo: „Lastovki v slovo“.)

Kot sin priprostih kmetskih starišev se je rodil Valentin Orožen v dan 31. januarja 1808. l. na Sevnem pri Št. Juriji na Štajerskem. Studoval je na gimnaziji v Celji in Gradci, a po dovršenih gimnazijalnih studijah šel je v Celovec v bogoslovnico ter je bil l. 1835. v mašnika posvečen. Služboval je potem kot duhovnik po različnih krajih na Spodnjem Štajerskem; naposled je bil duhovni pomočnik skozi 17 let v Št. Martinu na Dreti pri Gornjem Gradu na Spodnjem Štajerskem. Od tod je šel v pokoj v Okonino, kjer je umrl v dan 4. maja 1875. l. v 68. letu svoje dóbe.